

L. Nikolenko

**COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF APPEAL IN THE ECONOMIC, CIVIL,
ADMINISTRATIVE OR CRIMINAL PROCEEDINGS**

The article presents the comparative characteristics of appeal in the economic, civil, administrative and criminal proceedings, characterized by their main provisions, certain defined characteristics proceedings, makes proposals to improve the provisions of the Economic Procedural Code of Ukraine.

Proved that the requirements for the law to Content appeal in commercial proceedings are different from the requirements to the content of appeal in administrative, civil proceedings. In commercial proceedings in the appellate complaint, except the requirements appellant and the grounds on which the person submitting the complaint challenged the decision shall contain a reference to laws and regulations, the circumstances and the existing evidence. Determined that economic justice is their reason for returning an appeal other than administrative, civil and criminal proceedings. At the appeal court acts in criminal proceedings the parties may present new facts and materials, as opposed to the economic process, without restriction. Based on this we can conclude about the possibility of the court of appeal in a criminal case any evidence - both new and already examined by the judge.

Based on the above determined that the appeal proceedings characteristic of all Ukrainian court and serves as a panacea against illegal and unreasonable decisions. In addition, despite repeated dramatic changes in the reform of the Ukrainian judiciary and justice institute appeal proceedings was not canceled, confirming the general opinion of legislators, most scholars of his exceptional need for the Ukrainian justice.

Keywords: view, judicial act, the appeal proceedings, judicial proceedings, appeal.

УДК 347.9(4-672ЄС)(045)

О. О. Штефан

**ПРАКТИКА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ
В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄС**

У науковій статті досліджуються практичні проблеми цивільної юрисдикції. Необхідність їх теоретичного осмислення й вироблення практичних рекомендацій обумовлена створенням системи спеціалізованих судів в Україні, а так само законодавчо встановленим заборонаю об'єднувати в одне провадження кілька пов'язаних між собою вимог, які підлягають розгляду за правилами різних видів судочинства (ст. 16 ЦПК України). Найбільшу гостроту ця проблема набуває при вирішенні спорів, що виникають з авторсько-правових відносин, а так само інших відносин інтелектуальної власності. Враховуючи прагнення України стати повноправною країною-членом ЄС, доцільно вивчити і проаналізувати сучасну загальноєвропейську практику захисту прав та інтересів громадян країн - членів ЄС, з тим, щоб визначити можливість екстраполювати позитивний досвід законодавчого вирішення зазначеної проблеми в практику вітчизняної нормотворчості.

Найбільший інтерес у зв'язку представляють альтернативні способи захисту, до яких відносяться процедура медіаторства з вирішення цивільних справ та процедура з розгляду дрібних цивільних справ (ESCP). Будучи різними способами вирішення цивільних спорів, їм властива однакова функціональна спрямованість: ефективне і швидке вирішення конфліктів; мінімізація витрат ініціаторів даних процедур; розвантаження судів загальної юрисдикції та забезпечення концентрації їх уваги на вирішенні складних правових спорів. Особливий інтерес представляє процедура ESCP як спрощена процедура розгляду цивільних позовів, яка носить міждержавний.

Ключові слова: розгляд цивільних справ, цивільна юрисдикція, альтернативна юрисдикція, спрощений розгляд цивільних справ, розгляд дрібних позовів, загальноєвропейська процедура розгляду дрібних цивільних позовів.

Постановка проблеми. Більшість проблем розмежування юрисдикції між спеціалізованими судами по конкретним категоріям справ зумовлені положенням ст. 16 ЦПК України, яке встановило заборону об'єднувати в одне провадження вимоги, що підлягають розгляду за правилами різного виду судочинства. Зазначене положення процесуального закону обмежує компетенцію суду, порівняно з положеннями ЦПК України 1963 р., яким у ст. 26 дозволялось об'єднання кількох зв'язаних між собою вимог, і перевага у їх розгляді та вирішенні надавалася суду загальної юрисдикції. Відсутність такого положення у чинному ЦПК України призводить до формалізації судочинства та не сприяє економії часу та ресурсів громадян і суду. Для підтвердження цієї тези можна навести приклад із сфери авторського права у випадку вчинення досить розповсюдженого правопорушення – плагіату. Так, є автор оригінального твору і є особа-плагіатор, яка має авторське свідоцтво. Спір про авторство між фізичними

особами, згідно ст. 15 ЦПК України та п. 5 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» може бути розглянутий у цивільному провадженні судом загальної юрисдикції. Проте, суд визнавши факт плагіату виходячи із змісту ст. 15 та ст. 16 чинного ЦПК України не може у своєму рішенні зобов'язати ДП «УААСП», який входить у структуру Державної служби інтелектуальної власності, скасувати видане плагіатору авторське свідоцтво. Тобто, особа, авторство якої було встановлено в порядку цивільного провадження не може повністю вплинути на плагіатора, який буде вважатися автором твору на підставі авторського свідоцтва. Для скасування авторського свідоцтва автору оригінального твору необхідно додатково звертатися з відповідним адміністративним позовом до адміністративного суду (ст. 2 та ст. 17 КАС України). Необхідність звернення до адміністративного суду виникне й у випадках, коли спір буде розглядатися в господарському суді, щодо внесення змін або скасування документів, виданих органами владних повноважень, до яких належить Державна служба інтелектуальної власності України.

Ступень наукової розробки проблеми. Окремі питання цивільної юрисдикції були предметом дослідження Ю. С. Червоного, М. М. Губенка, С. В. Оверчука, Г. А. Жиліна, Р. Ф. Калістратової, Ю. К. Осіпова, С. Я. Фурси, М. Й. Штефана та інших. Останні дослідження з питань юрисдикції були проведені К. Бондаренко, Р. Куйбідою, О. Пасенюком, Д. Шадуною, О. Снідевичем та іншими науковцями. В той же час, дослідниками недостатньо досліджувались альтернативні способи вирішення проблем цивільної юрисдикції.

Мета статті. Дослідити сучасні європейські підходи щодо практичної реалізації альтернативної юрисдикції при вирішенні цивільних справ.

Викладення основного матеріалу. У контексті теми статті значний інтерес викликає пропозиція, висловлена у цивільній процесуальній доктрині, про введення у процесуальне законодавство України альтернативної юрисдикції. Так, на думку О. С. Снідевича значну частину проблем із визначенням юрисдикції можна було б вирішити, передбачивши у законодавстві можливість альтернативної юрисдикцію. За таких умов позивач, виходячи з власних інтересів, сам би обирав порядок захисту свого права спираючись на існуючу у законодавстві альтернативу у виборі юрисдикції. В той же час, альтернативна юрисдикція потребує свого всебічного вивчення саме як правового явища [11, с. 51]. Відповідно до процесуальної доктрини під альтернативною юрисдикцією традиційно розуміють позасудові способи вирішення конфліктів, тобто ті правові форми, які існують паралельно із системою державних судів і звернення до яких розглядаються як альтернатива порушенню справи у суді [7, с. 109]. В той же час, у процесуальній доктрині існує й інше розуміння терміну «альтернативне вирішення спорів» – більш широке, під яким розуміється не лише способи, що реалізують учасники правового конфлікту за межами судочинства, а й ті, що діють в його межах як альтернатива широко розгорнутому процесу [4, с. 26; 6, с. 168].

Виходячи із змісту альтернативної юрисдикції в межах широкого розгорнутого судового процесу зрозумілим стає те, що мова йде про медіацію. Під терміном «медіація» («посередництво») розуміється сприяння учасникам правового конфлікту шляхом самостійного його врегулювання, процедура якого полягає у проведенні перемов при підтримці з боку третьої сторони [2, с. 186].

Поняття і основні принципи медіації знайшли своє закріплення у Директиві 2008/52 ЄС Європейського парламенту і Ради Європи від 21.05.2008 р. [1], Висновках Консультативної ради європейських суддів Ради Європи № 6 від 24. 11. 2004 р. «Про справедливий судовий розгляд в розумні строки і ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних способів вирішення спорів» [5, с. 191–198], Рекомендаціях №R (2002)10 Комітету Міністрів Ради Європи від 18. 09. 2002 р. Державам-членам щодо медіації в цивільних справах [1] та інших Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи.

Згідно із ст. 3 Директиви медіація визначається як будь-який процес незалежно від його назви, в якому дві і більше сторін спору звертаються за допомогою до третьої сторони з метою досягнення згоди у вирішенні спору, незалежно від того чи був цей процес ініційований сторонами, запропонований або призначений судом або передбачений національним законодавством. При цьому зазначається, що це визначення включає у себе медіацію, що здійснює суддя, який не бере участі у будь-яких судових процедурах, пов'язаних із розглядом відповідного спору, та не включає дії, що здійснює суд або суддя, який прагне врегулювати спір в межах судових процедур, що мають відношення до відповідного спору. В Рекомендаціях №R (2002)10 Комітету Міністрів Ради Європи від 18. 09. 2002 р. Державам-членам щодо медіації в цивільних справах медіація визначається як процес, в якому медіатор допомагає сторонам вести перемови щодо предмету спору і досягати їх узгодження.

Враховуючи те, що Директива підлягає уніфікації країнами-членами ЄС, не зайвим буде звернутися й до досвіду національного законодавства деяких європейських країн. Так, наприклад, ЦПК Польщі надає сторонам можливість вирішити цивільний спір у позасудовому порядку, шляхом використання інституту медіації (посередництва). Вказаний інститут є добровільним і застосовується на підставі угоди сторін або рішення суду, який спрямував сторони до медіації. Посередництво

здійснюється до початку розгляду справи або ж після такого початку за згодою сторін. Медіаторами не можуть бути судді (крім суддів у відставці) [3].

Можна зробити висновок, що інститут медіаторства в Польщі подібний до національного інституту третейського судочинства.

В той же час, ст. 223 ЦПК Польщі покладає на головуючого суддю обов'язок у будь-який час розгляду судом цивільної справи сприяти укладенню сторонами мирової угоди, особливо на першому судовому засіданні, після з'ясування позицій сторін. Подібна норма міститься й у ст.ст. 127-129 ЦПК Франції – сторони можуть досягнути примирення за власною ініціативою або за ініціативою судді на будь-якій стадії процесу [12]. Згідно із цивільним процесуальним законодавством Німеччини на будь-якій стадії процесу якщо сторони з'явилися у судові засідання, суд повинен сприяти примиренню сторін [13, с. 275].

Проте, проблема судової юрисдикції загалом та альтернативної юрисдикції безпосередньо, не обмежується кордонами тієї чи іншої держави. Враховуючи те, що Україна прагне набути членства у ЄС було б доцільно звернутися до міждержавної європейської судової практики.

Появі альтернативної судової юрисдикції сприяла загальносвітова тенденція спрощення судових процедур по певним категоріям справ. Ще в період головування Великобританії у ЄС, згідно із внесеної нею пропозицією була розроблена загальноєвропейська процедура спрощеного розгляду позовів (European Small Claims Procedure (ESCP), яка з 1 січня 2009 р., згідно ст. 29.2 Правил застосування процедури розгляду дрібних позовів[9] (надалі Правила), вступила у законну силу на всій території Євросоюзу.

Дана процедура може бути обрана позивачем у якості альтернативи, замість встановленої у законодавстві країн-членів ЄС. Це друга автономна процедура, що введена на території ЄС (першою була процедура наказу про оплату (European Order for Payment Procedure)).

Слід зазначити, що в деяких європейських країнах, наприклад, Іспанії, Великобританії, Ірландії, Швеції й раніше існувала судова процедура із аналогічною назвою – Small Claims Procedure, а в інших, наприклад, Німеччині подібна назва не використовувалась, проте цивільне процесуальне законодавство містило елементи спрощеного процесу.

Іноземні дослідники визначають наступні риси, що характерні для процедури розгляду дрібних позовів: 1) неформальний і більш спрощений процес порівняно із звичайною процедурою провадження; 2) відсутність обов'язку щодо залучення у процес адвоката; 3) активна роль судді при розгляді такої категорії справ; 4) порівняно прості правила, що стосуються поданням сторонами доказів та значно більша свобода суддів при прийнятті рішення; 5) кожна із сторін самостійно несе тягар витрат щодо ведення справи [8].

ESCP дозволяє розглядати за такою процедурою будь-які цивільні або комерційні спори із дрібною сумою позовних вимог, проте встановлені й обмеження. Так, згідно із ст. 2 Правил спрощений порядок неможна використовувати при вирішенні наступних категорій спорів: 1) про визначення статусу проживаючих; 2) про власність і обов'язки подружжя; 3) про банкрутство; 4) про соціальну безпеку; 5) арбітражні спори; 6) спори, пов'язані із трудовими відносинами; 7) спори, пов'язані із орендою нерухомого майна, за виключенням грошових позовів; 8) про втручання у приватне життя, включаючи спори про наклеп.

Відповідно до ESCP сума позовних вимог не може перевищувати 2000 євро, в яку не зараховується сума витрат пов'язана із розглядом справи і подачею позову. Для порівняння, різні європейські країни на рівні свого національного законодавства, по різному визначають, які позови належать до дрібних, поклавши в основу такого визначення суму позовних вимог. Так, наприклад, в Іспанії дрібним позовом визнаються позовні вимоги до 900 євро, в Німеччині – до 600 євро, у Великобританії – до 5000 ф. ст. [8].

Правила надають право відповідачу подати зустрічний позов, але позовні вимоги зустрічного позову не повинні перевищувати 2000 євро, у протилежному випадку справа автоматично виключається із категорії дрібних позовів, що розглядаються за процедурою ESCP і передається на розгляд у загальному порядку у відповідності із національним законодавством відповідної країни-члена ЄС.

Незважаючи на те, що процедура ESCP по розгляду дрібних позовів є міждержавною, проте у Правилах знайшло місце і для національного законодавства країн-членів ЄС. Так, з'ясовуючи обґрунтованість позовних вимог суд має виходити із положень національного законодавства країни-члена ЄС, в якій буде розглядатися справа. Також згідно із ст. 4а Правил сторони заповнюють форми заяв на мовах, які допускає суд, а переклад додаткових документів можливий лише якщо від цього залежить постановлення законного і обґрунтованого рішення.

Прискоренню і зменшенню витрат при розгляді справи за процедурою ESCP сприяє використання сучасних електронних ресурсів: Інтернет дозволяє подавати позов, відповідь на позов, уточнювати позовні вимоги або суттєві для справи обставини, подавати зустрічний позов тощо, а також здійснювати судовий розгляд справи, включаючи показання сторін та свідків по справі за допомогою

відеоконференцій.

Згідно із ст. 16 Правил видатки, які підлягають відшкодуванню, повинні бути обґрунтованими і відповідати заявленим вимогам (не більше 20% від позовних вимог).

Рішення за процедурою ESCP приймається у відповідності із спрощеною процедурою і може бути виконаним у будь-якій країні-члена ЄС та не потребує будь-якого додаткового підтвердження (додаток D до Правил, ст. 30 преамбули Правил). Привертає увагу й той факт, що з метою найбільш скорішого поновлення порушених прав рішення по справі, яке було розглянуте за процедурою ESCP, набирає законної сили незалежно від потенційної можливості його оскаржити. В той же час, рішення по справі, яке було постановлене за процедурою ESCP може бути оскаржене за відповідною національною процедурою оскарження рішень країни, в якій розглядалась справа, проте, така можливість існує не у всіх країнах-членах ЄС (ст. 17 Правила).

Висновки. ESCP дозволяє, з однієї сторони, розвантажити суди держав-членів ЄС та надає їм можливість зосередити увагу на розгляді більш складних справ, а з іншої - громадянам країн-членів ЄС економити час та видатки при захисті своїх прав та задоволенні своїх інтересів. Безумовно, альтернативна юрисдикція, як правове явище, потребує свого подальшого вивчення. Проте європейський досвід альтернативного вирішення цивільних справ являє безумовний інтерес для України особливо щодо підвищення ролі третейського судочинства. Щодо цивільного судочинства корисним було б активне запозичення європейського досвіду щодо розширення використання сучасних технічних засобів при розгляді цивільних справ.

Безпосередньо позитивно на вирішення спорів у порядку третейського судочинства може вплинути запозичення наступних положень процедури ESCP: можливість звернення громадян по деяким категоріям цивільних справ до третейського суду, відсутність вимоги додаткового підтвердження прийнятого рішення по справі у судах загальної юрисдикції по розгляді цивільних справ, активне використання технічних засобів при розгляді цивільної справи.

Список використаної літератури

1. Директива 2008/52 Относительно некоторых аспектов медиации в гражданских и коммерческих делах // Центр медиации и права [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mediacia.com/files/Directive_rus.zip – Дата доступа: 26.11.2008;
2. Здрок О.Н. Примирительные процедуры в гражданском судопроизводстве: понятие, классификации, тенденции развития (на примере Республики Беларусь) / О.Н. Здрок // Вестник гражданского процесса. – 2012. – № 1. – С. 180-223;
3. Kodeks postepowania cywilnego [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.prawniki.pl/kodeksy/kodeks-postepowania-cywilnego.htm>;
4. Кузбагаров А.Н. Примерение сторон по конфликтам частноправового конфликта: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.15 / А.Н. Кузбагаров; Санкт-Петербургский университет МВД России. – СПб, 2006. – 46 с.;
5. Нешатаева Т.Н. Краткий обзор основных положений Заключение Консультативного совета европейских судей Совета Европы № 6 «О справедливом судебном разбирательстве в разумные сроки и роли судьи в судебных процессах с учетом альтернативных способов разрешения споров» / Т.Н. Нешатаева // Вест. Высш. Арбитраж. Суда Рос. Федерации. – 2005. – № 8. – С. 191–198;
6. Носырева Е.И. Альтернативные процедуры урегулирования споров как средство обеспечения доступности правосудия // Актуальные проблемы гражданского права, гражданского и арбитражного процесса: материалы науч. конф., 15-16 марта 2002, Воронеж: в 2 ч. / Под ред. Е.И. Носыревой, Т.Н. Сафроновой. – Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2002. – Ч. 2. Гражданский и арбитражный процесс. – С. 168-180;
7. Носырева Е.И. Посредничество в урегулировании правовых споров: опыт США // Государство и право. – 1999. - № 1. – С. 109-114;
8. Процедура рассмотрения мелких исков в Евросоюзе. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lucasfranco.ucoz.ru>;
9. Regulation (EC) No 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European small claims procedure. О. J. (L. 199) 1. - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://europa.eu>;
10. Рекомендация по медиации в гражданских делах: Рекомендация Комитета Министров Совета Европы государствам-членам, 18 сент. 2002 г., № R(2002)10 // Відновне правосуддя [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rj.org.ua/node/89>. – Дата доступа: 15.05.2010;
11. Снідевич О.С. Актуальні питання процесу та судової практики / О.С. Снідевич // Вісник Вищої ради юстиції. – 2012. – № 2 (10). – с. 51;
12. Франция. Новый Гражданский процессуальный кодекс / пер. Д.Л. Давыденко // Центр медиации «Конфликт менеджмент» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.conflict-mediation.ru>. – Дата доступа: 04.06.2009;
13. Шренк К. Основы немецкого гражданского процесса / К. Шренк // Основы хозяйственного и

торгового права Германии и Австрии: сб. докладов на семинаре, проведенном в рамках Темпус-проекта, Минск, 5-12 сент. 1999 г. – Минск, 2000. – С. 267–286.

O. Shtefan

PRACTICE OF SOLUTION OF THE CIVIL JURISDICTION PROBLEMS IN EU MEMBER COUNTRIES

A scientific article examines the practical problems of civil jurisdiction. The necessity of their theoretical understanding and drawing up practical recommendations is conditional upon the creation of the system of specialized courts in Ukraine, as well as the statutory prohibition of merging in one judicial procedure several related requirements to be reviewed by the rules of different kinds of legal proceedings into one proceeding (Article 16 of the Civil Procedural Code of Ukraine). This problem obtains the most acuteness in the resolution of disputes arising out of copyright relations, as well as other intellectual property relations. Taking into consideration Ukraine's willingness to become a full European Union member state, it is seemed to be reasonable to investigate and analyze the current pan-European practice of protecting of the rights and interests of the citizens of the countries – members of the European Union with the purpose to determine the possibility to extrapolate the positive experience of legislative solutions of this problem in the practice of domestic creation of regulatory acts. In this connection of the highest interest are the alternative methods of protection, which include the mediation process on resolving the civil cases and the procedure on reviewing of minor civil cases (the European Small Claims Procedure – ESCP). Being the different ways of civil disputes resolution they are characterized by the same functional direction: an effective and quick resolution of conflicts; minimization of expenses of initiators of these procedures; unloading of courts of common jurisdiction and securing the concentration of their attention on the resolution of complex legal disputes. Of particular interest is the ESCP procedure as a simplified procedure for civil cases resolution with an interstate nature.

Keywords: *consideration of civil cases, civil jurisdiction, alternative jurisdiction simplified consideration of civil cases, consideration of small claims procedure for pan-European examination of small civil claims.*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 340.11:341.21(045)

Є. В. Годованик

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НОРМ ПРАВА У ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті розглядаються методологічні засади дослідження ефективності норм права у діяльності сучасних міжнародних організацій. Пропонується широкий міждисциплінарний підхід до комплексного аналізу ефективності правових норм як найважливішого соціального регулятора. При цьому акцентується на виключному значення для наукового пізнання сутності правової норми теорії держави та права та соціології, причому остання розглядається як необхідний фундамент приведення норм права у відповідність до об'єктивних умов суспільного буття та реального стану суспільних відносин.

Проаналізовано сучасні особливості застосування діалектичного методу у науковому пізнанні правових процесів та явищ. На прикладі Організації Об'єднаних Націй продемонстровано проблемні аспекти підвищення ефективності правового регулювання у діяльності міжнародних організацій.

На підставі запропонованих теоретичних підходів зроблено висновок концептуального характеру про виключне значення підвищення ефективності правових норм у діяльності міжнародних організацій шляхом внесення змін та доповнень до їх установчих документів з метою досягнення відповідності статутних правових норм сучасному стану суспільних відносин та вимогам сучасності взагалі.

Вказується, що найбільш актуальним у сучасних умовах міждержавної інтеграції предметом наукового пізнання та подальшого практично-прикладного впровадження вбачається питання про підвищення ефективності правових норм як базового структурного елементу правової системи суспільства та держави, адже саме на рівні норм права у процесі правової інтеграції першочергово імплементуються загальновизнані правові принципи та правові цінності.

На переконання автора, дослідження ефективності правових норм у діяльності міжнародних організацій вбачається необхідним елементом комплексного загальнотеоретичного дослідження